

recenze a glosy**V Aréně nezešílel jen Král Lear**

Ostravská Komorní scéna Aréna se inscenací Višňového sadu dostala v posledních měsících do popředí zájmu diváků i kritiky. Toto minidivadlo, fungující především díky chuti a nasazení svých členů, se ocitlo v příjemné, avšak zavazující pozici. A na napjaté očekávání odpovědělo premiérou Shakespearova Krále Leara.

Režisér Pavel Císovský přistoupil k této "kládě" odvážným způsobem. Ve své dramaturgicko-režijní koncepci počítá výhradně s mladými, "čistými" herci - snad až příliš nezkušenými; na holé scéně pak jen s mohutnou mříží, minimem rekvizit a vtipně jednoduchými kostýmy inspirovanými středověkým oděním bláznů. Mužští zástupci souboru hrají vždy několik rolí současně, titulní postavu střídavě ztvárňují tři lidé. Umožněno je tu zajímavé srovnání hlavních hrdinů, odhalována podobnost, či naopak protikladnost jejich osudů a vztahů. U žen je tento princip uplatněn jen v trojroli Cordelie - Blázen - Lear. Střídání postav i četné škrty předpokládají divák znalého textu. To by ještě nemusel být handicap, ale...

Císovský úmyslně a problematicky zjednodušil pojetí všech postav, v podstatě jimi personifikoval určité vlastnosti a životní přístupy. Proč je Glostr degradován na rozechvělého, infantilního naivku? A Blázen pojat jako smíšek bez hloubky, jehož řeči znějí jako říkačky ze slabikáře? Charakteristiky většiny postav vycházejí ploše, herci si nevědí rady a rozpaky utloukají hysterií. V inscenaci to tu a tam zajiskří, ale jinak režie i herecké výkony kolisají. Poslední jednání hry se koná ve znamení zmatku, křiku a pobíhání. Nejvýstižněji by se dojem ze závěrečných scén dal opsat slovy Goneril: "To už je fraška." Obzvláště nechutně působí neustále se opakující takzvaně sexuálně odvážné scény, jedna ordinární exhibice za druhou. Svou chtěnou otevřeností připomínají pubertální vytahování středoškoláků. Na jevišti nezešílel jen nebohý král, ale i soubor Arény v čele s režisérem - každý hraje sám za sebe. Ve snaze udržet pozornost diváků předepsal Císovský svižné tempo, které nezkušené aktéry strhlo k divokému drmolení Shakespearových veršů. Až na Renátu Klemensovou coby Regan se tu producírují bídná schopnost srozumitelně reprodukovat text, falešné intonace, nespočetné přeroky svědčící o nezažité roli.

Sázka na velké téma tentokrát nevyšla. V uřvané, udupané inscenaci zbylo z Krále Leara pramálo - mnoho povyku pro nic. Úspěch bývá vyvážen propadem. Věřme, že příští kus Arény bude návratem k cestě nastoupené Višňovým sadem.

PETRA POGODOVÁ*Autorka je studentkou FF UK*

Komorní scéna Aréna Ostrava - W. Shakespeare: Král Lear. Překlad Milan Lukeš. Režie Pavel Císovský, scéna Tomáš Volkmer, kostýmy Eva Kotková, hudba Pavel Helebrand. Premiéra 9. května.

MTD 26. 5. 94

S Pavlem Cisovským o novém nastudování Shakespearova Krále Leara

O jedné rodině a těch kolem

JAN HAVLENA

OSTRAVA. Premiéru Shakespearova Leara (v originále Král Lear) chystá na tento pátek ostravská Komorní scéna Aréna. S tamějším hereckým souborem ji připravil ostravský režisér a umělecký šéf „Arény“ Pavel Cisovský. Již před více než třemi lety nastudoval s herci Krocení ženy, kterou Komorní scéna Aréna hraje dodnes, a posléze se „podepsal“ pod Hamleta. Z jeho starších režijních prací jmenujme aspoň adaptaci Bulgakovova románu Mistr a Markétka, Kafkova Procesu, hru Carla Gozziho Zelenavý ptáček či pohádkovou hru s písničkami na motivy knihy Lewita Hima Bleděmodrý Petr. Pavla Cisovského je možno na vlastní oči vidět také přímo v herecké roli, coby Gajeva ve Višňovém sadu Oxany Meleshkiny-Smilkové. Před páteční premiérou Leara jsem režisérovi Pavlu Cisovskému položil několik otázek.

V poměrně krátkém čase režírujete již třetí Shakespearovu hru. Co vás na Shakespearovi tolik vzrušuje?

Myslím si, že každého, kdo se divadlem zabývá, vzrušuje možnost inscenovat autora z největších, dramatického básníka, jenž je respektován již po čtyři století. Shakespear je věčný tím, že v jeho díle je obsaženo téměř vše, co život přináší. Jeho hry jsou psány krásně, skvěle a já se snažím s nimi nějakým způsobem zharmozovat i svoje pocity, svou výpověď o světě.

Zkouška ze Shakespearova Leara v Aréně. Zcela vlevo Pavel Cisovský.

Foto: Jiří Urban

Na co jste kladl hlavní důraz při režirování Leara?

Ono je to strašně bohaté, Lear se jednu dobu interpretoval výhradně jako touhu po moci, jenomže tam je toho poměrně více. My se Leara snažíme hrát také jako hru jedné rodiny a těch, kteří stojí kolem ní, snažíme se zachytit věčné mezilidské vztahy v základní buňce, v které se i ti nejbližší dokážou od sebe odervat tak hrubým způsobem, že se stanou zavilými nepřáteli.

Proč jste upravil název Shakespearovy hry – z Krále Leara na Leara? Chtěl jste tím naznačit určité škrty ve scénáři?

No... škrty ve scénáři dělá každý režisér. Plný titul je Král Lear, titul, který už zní mohutně. Předpokládal jsem, že kdybychom hru hráli v plném ti-

tulu, bylo by to zavádějící. Divák by očekával, že se tam postava krále Leara musí objevit, avšak u nás se tak úplně neobjevuje. Sice se ve hře o něm povídá, jsou tam jeho repliky i jeho jakési fyzické zpodobnění, to tam všechno je, ale při tom tam úplně konkrétně není. Ta redukce není proto, abychom něco proklamovali, je to především proto, že jsem nenašel v našem velmi mladém souboru vhodného „Leara“. Řekli jsme si: budeme hrát Leara přes osoby, které jsou Learovi nejbližší, přes osoby, které ho obklopují.

Národní divadlo moravskoslezské mělo na programu ještě před nedávnem Krále Leara také. Viděl jste ho? Myslíte si, že s ním bude ten váš srovnáván? Ne, neviděl. Srovnáván? V ur-

čitých kruzích určitě. Publikum, které má trochu blíže k divadlu nebo se o něj zajímá, srovnávat nějak bude. Pokud se jedná o publikum běžnějšího typu, někdo chce vidět Leara jako monument a vyhovuje mu to, někomu se zase líbí, a my doufáme, že toto publikum oslovíme, komornější prostředí a spíše blízký kontakt herce a diváka.

Premiérové představení sehrají tito herci: Lucie Finková v alternaci s Renátou Klemensovou, Kateřina Havelková, Daniela Macháčová v alternaci s Olgou Slámovou, Marek Cisovský, Vladislav Georgiev, Dušan Škubal a René Šmotek. Autorem scény je Tomáš Wolkmer, hudbu napsal Pavel Helebrand, kostýmy navrhla Eva Kotková a na choreografii spolupracovala Lenka Dřímálová.

Ostravská Komorní scéna Aréna uvádí velmi diskutabilní představení

Mnoho otazníků visí nad Learem

LADISLAV KNIŽÁTKO

OSTRAVA. Představení pod názvem Lear v Komorní scéně Aréna v Ostravě klade hodně otazníků.

Když se v minulých letech umělecký šéf divadelního souboru ostravské Komorní scény Aréna Pavel Cisořský dobral opakovaně pozoruhodně zdařilých výsledků ve svých shakespearovských adaptacích („Krocení ženy“, „Hamlet“), rozhodl se – snad ovlivněn příslovím, že do třetice by mělo být vždy „všeho dobrého“ – pro scénický experiment vlastního scénického pojednání další z her velkého alžbětince a volba padla na „Krále Leara“. Tedy úkol nad jiné zapeklitý, jehož náročnost poskytuje jistě alibi ke skutečnosti, že v daném případě ono zmíněné přísloví nedošlo naplnění. Jako by už předem bylo tvůrčí úsilí realizátorů při přípravě inscenace nazvané prostě „Lear“ předurčeno k nezdaru v samém dramaturgickém přístupu.

„Krále Lear“ je totiž mezi Shakespearovými hrami jakási (i když světlá) výjimka, když v její výstavbě nečekaně dominují reflexe jednotlivých osob a emocionálně vypjaté, filozoficky zaměřené pasáže nad hutnou dramatickou výstavbou. Anglický teoretik Granille-Barker to charakterizuje konstatováním: „V žádné jiné (Shakespearově) hře... nejsme si tak vědomi překrývající síly citu, která často za-

Z inscenace Leara v Komorní scéně Aréna

Foto: František Režniček

tačuje i výraz charakteru, a takového vidění věcí, před nímž i děj sám ustupuje do pozadí.“ Proto je každá inscenace této hry vždy jaksi pořádně „tvrdým oříškem“. O to tvrdším, když se režisér – jako v Aréně Pavel Cisořský – rozhodne text rozložit mezi značně redukováný počet účinkujících a interpretovat děj bez možnosti výstavby konkrétně profilovaných jevištních postav i bez umožnění divácké orientace ve zřetelně artikulované výstavbě dějové linie.

Veledilo světové dramatiky se tak rozplizne do vágně tvarovaného torza, značně nezajímavého matiné pro za-

svěcené, kdy jediným lékem proti únavnosti takto prezentované produkce se stává přeexponovaná expresivita provedení, vedoucí často až k trestuhodné nezřetelnosti dikce.

» Dílo světové dramatiky se tak rozplizne do vágně tvarovaného torza «

Přínosná snaha vyrovnat se s „learovskou“ problematikou osobitým způsobem ve svěráčně posunuté rovině jevištního pohledu se tak nutně dostává do střetu s obsahovou bohatostí myšlenkového potenciálu přelohy, která ji v této konfrontaci vytěsňuje do po-

zice pustě formalistické hříčky. Tento fakt v arénovském představení není pochopitelně s to ovlivnit ani pozoruhodně vytříbená a tvořivou fantazií sympaticky oplývající práce kostýmní výtvarnice Evy Kotkové a niternou dynamikou obdařená scénická hudba Pavla Helebranda. Autorem scénického návrhu je Tomáš Volkmer, choreograficky spolupracoval Lenka Dřímálová.

A tak se, bohužel, náročně koncipované květnové nastudování Cisořského „Leara“, reprízované i v této sezóně, tentokrát zařadilo v produkci Arény mezi projekty nevydařené.

Komorní scéna Aréna - Lear

Po Shakespearovi sáhl při svých režiiích již několikrát. Před více než třemi lety to bylo „Krocení ženy“ (Jak zkotřit saň) - komedie o partnerských vztazích, která se v Aréně s úspěchem hraje dodnes, a brzy poté se tvůrčí a originálním způsobem pustil do tragédie Hamlet. Jednou z posledních Cisoovského prací pro Komorní scénu Aréna byla Dívka Holubice, variace na klasické pohádkové motivy z pera Z. A. Réného. S Pavlem Cisoovským se lze setkat i na jevišti v roli Gajeva v Čechovově Višňovém sadu, jehož režie se v Aréně ujala hostující Oxana Meleškina-Smilková. Před premiérou Leara jsem zastihl Pavla Cisoovského o přestávce jedné ze zkoušek a položil mu několik otázek.

● **V poměrně krátkém čase režírujete již třetí Shakespearovu hru. Je mezi těmito inscenacemi nějaká souvislost? Něco jako trilogie?**

Sám sebe podezírám z jakéhosi záměru, mám rád celek tří věcí. Všechny tři inscenace spojuje prostředí, interiér našeho maličkého divadla, které jsme si vybudovali a potom způsob vyprávění všech tří „Shakespeareiád“. Do in-

scenaci například vkládáme jakési drobné prvky, které se možná někomu budou zdát cizorodé. Jsou to třeba krátké úvody nebo u Leara leitmotiv věčného žebračka, či chcete-li „somráka“. Vždy se snažíme obracet k současnosti, vyjádřit své pocity, svou výpověď o světě.

● **Plný název Shakespearovy hry zní „Král Lear“. Proč jste zvolil název zkrácený - Lear?**

Předpokládal jsem, že kdybychom hru hráli v původním titulu, bylo by to poněkud zavádějící. Divák by pochopitelně očekával titulní postavu na jevišti, avšak u nás tomu tak docela není. Sice se o něm ve hře mluví, jsou tam jeho repliky i jakési fyzické zpodobnění, ale konkrétně přítomen není. K redukci titulu jsme nepřistoupili proklamativně, ale především proto, že jsem v našem souboru nenašel vhodného „Leara“. Řekli jsme si tedy, že jej budeme hrát prostřednictvím osob, jež jsou mu nejbližší, které ho obklopují. S tím souhlasil i sám překladatel, profesor Lukeš. Zkráceným názvem Lear se také snažíme vyjádřit fakt, že se hraje v poněkud jiném prostředí, než v „kamen-

ném“ divadle s velkou kulisou a velkým gestem.

● **Ve vašich inscenacích hraje vždy důležitou roli hudba. Je tomu tak i v Learovi?**

Myslím, že ano. S Pavlem Helebrandem, autorem hudby, spolupracujeme už léta. Je to člověk, který skládá muziku formovanou hlubokým vnitřním prožitkem. Nejde jen o hudbu na dané téma, ale vychází z akce, pracuje s akcí, on sám jako by v muzice režíro-

romantická doba nastolila Shakespeara jako monument, přetrvává. V alžbětinských časech se hrály velké tituly všude: před panovníkem, v hospodě... Alžbětinci také neměli moc lidí v souboru, podobně jako my, takže stejně jako u nás herci hráli až tři role v jedné hře. Myslím si (možná je to poněkud troufalé), že se trochu víc dotýkáme původní poetiky než velké monumentální divadlo...

▲ Dušan Škubal a Daniela Macháčová v inscenaci Lear.

val. Je to velký nadšenec v tom nejlepším slova smyslu, stejně jako další naši spolupracovníci - scenograf Tomáš Wolkmer, Eva Kotková, která navrhla kostýmy nebo choreografka Lenka Dřímálová.

● **Národní divadlo moravskoslezské uvádělo ještě před nedávnem ve svém repertoáru rovněž Krále Leara. Myslíte si, že ten váš s ním bude srovnávan?**

Publikum, které má trochu blíž k divadlu nebo se o něj zajímá, srovnávat určité bude. Asi se najdou lidé, kteří naši koncepci, naši výpověď zcela nepřijmou, nebo ji zavrhnou. Jejich představa o inscenaci Shakespeara bude určitě jiná. To je marné, tradice, kterou

● **Uvažujete o dalším Shakespeareovi?**

Pro nejbližší dobu určitě ne. Naše divadlo bude spíše potřebovat nějakou komedii. V poslední době jsem dělal většinou vážné a dramatické kusy, nyní bych se raději vrátil ke komedii. Lákají mě alžbětinské, mám rád třeba Gozziho...

Dodejme ještě, že premiérové představení se hráli Renáta Klemensová, Kateřina Havelková, Daniela Macháčová, Marek Cisoovský, Vladislav Georgiev, Dušan Škubal a René Šmotek.

JAN HAVLENA

Fotografie:
FRANTIŠEK ŘEZNIČEK